

ZBIGNIEW CHODKOWSKI

Możliwości i bariery funkcjonowania zawodowego młodzieży z wyższym wykształceniem w opiniach studentów

Opportunities and Barriers of Professional Functioning of Young People with High Education in Their Opinion

Doktor, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny, Zakład Pedagogiki Opiekuńczej, Polska

Streszczenie

Rynek pracy nieustannie ulega zmianom. Nowe zawody pojawiają się, inne zaś zanikają. Szybki rozwój technologii informacyjnych wpływa na częstotliwość tych zmian, a jednocześnie wymaga ciągłego uczenia się i kształcenia od wszystkich.

Niniejszy artykuł przybliży możliwości zatrudnienia dla młodych ludzi z wyższym wykształceniem w ich opiniach na podstawie przeprowadzonych badań wśród studentów pedagogiki na Uniwersytecie Rzeszowskim.

Słowa kluczowe: edukacja, praca, plany zawodowe, zatrudnienie

Abstract

The labour market in the capitalist economy constantly undergoes changes. While new professions come into existence, others disappear. A rapid development of information technologies affects the frequency of these changes in a fundamental way and, at the same time, demands constant learning and training from everyone.

This article brings employment opportunities for young people with higher education based on their opinions on the basis of the research among students of pedagogy at the University of Rzeszów.

Keywords: education, work, professional plans, employment

Wstęp

Praca zaliczana jest do podstawowych funkcji życiowych człowieka niezależnie od płci i rasy, ustroju politycznego czy wyznawanej wiary. Cały proces kształcenia jest nakierowany na ukończenie szkoły i uzyskanie właściwych kwalifikacji potrzebnych do podjęcia pracy na określonym stanowisku.

Maslow twierdzi, że ludzie dążą do zaspokajania 5 podstawowych poziomów potrzeb życiowych, które układają się w pewną hierarchię, tworząc tzw.

piramidę. Jednostka jest motywowana do zaspokojenia potrzeb pierwszego rzędu – fizjologicznych, następnie zaczyna dążyć do zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa, później przynależności, szacunku. Proces ten trwa tak długo, aż w końcu człowiek dojdzie do zaspokojenia potrzeb samorealizacji, które obejmują realizację możliwości osiągnięcia przez jednostkę ciągłego wzrostu i indywidualnego rozwoju (Griffin, 1996, s. 461, 462).

Potrzeby samorealizacji spełniają się głównie poprzez pracę. Kształcenie jest ważnym elementem i obejmuje proces stałego podnoszenia swoich umiejętności, doskonalenia się w różnych formach edukacyjnych, jak również zdobywania nowych kwalifikacji ogólnych i zawodowych (Krauz, 2012, s. 66).

Pojęcie *sytuacji zawodowej* jest bardzo dynamiczne. Według Nosala sytuacja może się odnosić do dwóch sfer zjawisk – struktur otoczenia i ich możliwych oddziaływań oraz zachowań podmiotu. Jedne i drugie ulegają ciągłym przemianom, co decyduje o nieustannym dynamizmie sytuacji życiowej. Sytuacja zawodowa człowieka jest jednym z ważnych obszarów uwarunkowania życia skoordynowanym z innymi jego płaszczyznami i jest współwyznaczana przez sytuację edukacyjną, ale też ekonomiczną, zdrowotną czy rodzinną (Chodkowski, 2012, s. 32).

Rynek pracy jest zatem systemem umożliwiającym wymianę towaru, jakim jest siła robocza, między sprzedającymi ją pracownikami najemnymi, którzy tworzą jej podaż, a kupującymi ją pracodawcami, którzy stanowią jej popyt. Rynek pracy jest także rynkiem pochodnym, gdyż zależy od rynku towarów i usług. W kolejności ustala się najpierw popyt efektywny na towary, potem technologię ich wytwarzania, a na końcu określa się popyt na siłę roboczą. Z reguły na rynku pracy występuje trwała przewaga podaży siły roboczej nad popytem. Konsekwencją tego jest stale utrzymujące się bezrobocie (Obrębski, 2013, s. 234).

Zachodzące zmiany w strukturze gospodarki mają potężny wpływ na kształtowanie się całego społeczeństwa w obszarze kraju. Obecnie gospodarka jest umiejscowiona w społeczeństwie poprzemysłowym, w którym decydującym czynnikiem jest wiedza i informacja, dominującą postacią jest pracownik naukowy lub menedżer, a podstawą władzy – wykształcenie (Obrębski, 2013, s. 239).

Kwiatkowski koncentruje się na oczekiwaniach ze strony pracodawców. Według niego identyfikację tych oczekiwań umożliwiają standardy kwalifikacji zawodowych, z którymi powinien się zapoznać bezrobotny poszukujący pracy. Standardy te dotyczą określonych zawodów i skonkretyzowanych wymagań, jakie należy spełnić, aby wykonywać dany zawód (Kwiatkowski, 2008, s. 208).

Natomiast Lelińska przypomina, że widoczne znaczenie dla zatrudnienia ma również kwestia niedostosowania struktury kształcenia kadr kwalifikowanych do potrzeb gospodarki narodowej. W większości przypadków występują trudności z zatrudnieniem dla absolwentów, którzy nie posiadają doświadczenia zawodowego (Lelińska, 2006, s. 136).

Stoner (2001, s. 263) wyjaśnia system planowania kariery zawodowej poprzez wyznaczenie różnych celów i w razie pojawiających się problemów możliwość ich modyfikacji, tak aby były dla jednostki jak najlepsze w osiągnięciu końcowych efektów.

W artykule przedstawiono postrzeganie młodzieży studenckiej z Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego dotyczące sytuacji zatrudnienia w obecnych realiach gospodarczych kraju.

Metodologia badań własnych

Moje badania skoncentrowały się na uzyskaniu odpowiedzi na następujące pytania: Jakie były przyczyny podjęcia studiów? Jakie są szanse znalezienia zatrudnienia dla absolwentów po ukończeniu kierunku pedagogicznego? Czy w związku z tendencją do ciągłego uczenia się studenci planują w przyszłości dokształcanie się bądź doskonalenie zawodowe, ewentualnie kwalifikacyjną formę szkolenia?

Badania przeprowadzono w ramach procedury sondażu diagnostycznego z zastosowaniem kwestionariusza. Objęto nimi studentów różnych specjalności na kierunku pedagogika z Uniwersytetu Rzeszowskiego, zarówno studiujących w trybie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym. Kwestionariusz umieszczono na platformie Google, a link z adresem do niego rozesłano studentom w 2013 r. za pośrednictwem poczty elektronicznej. Zgromadzono techniką ankiety internetowej 190 kwestionariuszy, z czego odrzucono 8 z powodu niekompletnych odpowiedzi. Kwestionariusze zawierające pełne odpowiedzi zakwalifikowano do dalszych etapów postępowania badawczego. Następnie wyodrębniono studentów studiów niestacjonarnych (75 osób) i studentów studiów stacjonarnych (107 osób).

Na podstawie danych z tabeli 1 wśród respondentów studiów niestacjonarnych dominowały osoby w przedziale wiekowym 22–25 lat (ponad 60%), natomiast wśród studentów studiów stacjonarnych wzięło udział w badaniu ponad 84% studentów w tym samym przedziale wiekowym.

Tabela 1. Wiek badanych studentów

Wiek	Niest. N = 75	100%	Stac. N = 107	100%
Do 22	4	5,33	52	45,42
23–25	41	54,67	45	39,31
26–30	11	14,67	8	6,99
Pow. 30	19	25,33	2	1,75

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość respondentów zarówno na studiach niestacjonarnych (ponad 69%), jak i stacjonarnych (57%) swoje miejsce zamieszkania umiejscowiła na wsi. Należy przy tym zaznaczyć, że sytuacja na rynku pracy

w obszarach wiejskich województwa podkarpackiego jest zdecydowanie bardziej niekorzystna w porównaniu z obszarami miejskimi i w perspektywie następnych lat nie zanosi się na istotne zmiany.

Tabela 2. Miejsce zamieszkania badanych studentów

Miejsce zamieszkania	Niest. N = 75	100%	Stac. N= 107	100%
Wieś	52	69,33	61	57,01
Miasto	23	30,67	46	42,99

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki badań własnych

Na początku sprawdzono, czym kierowała się badana młodzież, wybierając studia pedagogiczne w sytuacji, kiedy możliwości zatrudnienia w tych zawodach wyraźnie się zmniejszają, a media wręcz ostrzegają przed dokonywaniem takich wyborów.

Dane z tabeli 3 wskazują, że dla młodzieży czynnikiem najważniejszym były zainteresowania. Czynniki te miały większe znaczenie dla słuchaczy studiów stacjonarnych. Jest to bardzo ważne, ponieważ wskazuje, iż pomimo trudnej sytuacji rynkowej do zawodów pedagogicznych będą przygotowywani kandydaci z motywacją pozytywną, a nie z tzw. selekcji negatywnej.

Tabela 3. Przyczyny podjęcia studiów na obecnie realizowanym kierunku i specjalności (do 3 wyborów)

Przyczyny podjęcia studiów	Niest. N = 174	100%	Stac. N = 233	100%
Zainteresowania	49	28,16	76	32,62
Uzdolnienia	16	9,20	22	9,44
Chęć pogłębienia wiedzy	34	19,54	49	21,03
Możliwość znalezienia pracy	28	16,09	30	12,88
Możliwość zrobienia kariery zawodowej	9	5,17	10	4,29
Możliwość dobrych zarobków	8	4,60	7	3,00
Namowa rodziców	2	1,15	3	1,29
Namowa przyjaciół	2	1,15	3	1,29
Aby ukończyć studia i otrzymać dyplom	21	12,07	26	11,16
Nie dostałem/-am się na inny kierunek	1	0,57	5	2,15
Inne	4	2,30	2	0,86

Źródło: opracowanie własne.

Innymi powodami podjęcia studiów na obecnie realizowanym kierunku i specjalności były m.in. zainteresowania (niestac. 28%, stac. powyżej 32%), chęć pogłębienia wiedzy (niest. 20%, stac. 21%) i znalezienie pracy (niest. 16%, stac. 13%), przy czym na studiach niestacjonarnych wynik jest nieznacznie większy w porównaniu do studiów stacjonarnych.

Ważnym elementem każdej edukacji jest otrzymanie po jej ukończeniu dokumentu stwierdzającego kwalifikacje i oczywiście możliwości podjęcia pracy. Studia mają przygotować młodego człowieka w zakresie wiedzy do właściwego wykonywania czynności zawodowych. Otrzymanie dyplomu jest zarazem świadectwem uzyskania pewnych kwalifikacji, uprawnień.

Z danych z tabeli 4 wynika, że zdecydowana większość badanych studentów wyraziła chęć pracy zgodnie z kierunkiem studiów i specjalnością. Należy podkreślić, że w tym przypadku wyraźnie zaznacza się prawidłowość dokonanego wyboru, jak i planowanie kariery zawodowej. Dane z tej tabeli potwierdzają pozytywną motywację studentów kierunku pedagogika. Ponad 90% osób studiujących w trybie niestacjonarnym i ponad 80% studiujących w trybie stacjonarnym chciałaby w przyszłości wykonywać zawody pedagogiczne.

Tabela 4. Chęć podjęcia pracy w zawodzie zgodnym z realizowanym kierunkiem studiów

Praca zgodna z kierunkiem i specjalnością studiów	Niest. N = 75	100%	Stac. N = 107	100%
Tak	68	90,67	93	86,92
Nie	5	6,67	1	0,93
Nie zastanawiałem/-am się	2	2,67	13	12,15

Źródło: opracowanie własne.

Następne pytanie dotyczyło kwestii szybkiego zatrudnienia po ukończeniu studiów. Z danych z tabeli 5 wynika, że ponad 40% respondentek ze studiów stacjonarnych stwierdziła, że nie widzi perspektyw na znalezienie pracy. Prawie 20% studentek odpowiedziało, że w krótkim czasie znajdzie pracę, ale nie w swoim zawodzie. Natomiast w przypadku studentów studiów niestacjonarnych sytuacja wygląda znacznie lepiej pod tym względem, ponieważ prawie 50% ankietowanych już pracuje niekoniecznie w zawodzie zgodnym z wybranym kierunkiem studiów, natomiast 28% osób nie widzi perspektyw na zatrudnienie.

Tabela 5. Ocena własnych szans na znalezienie pracy po ukończeniu studiów

Szanse na znalezienie pracy	Niest. N = 75	100%	Stac. N = 107	100%
Już mam pracę	36	48,00	13	12,15
W krótkim czasie znajdę pracę w swoim zawodzie i w okolicach miejsca zamieszkania	3	4,00	16	14,95
W krótkim czasie znajdę pracę w swoim zawodzie, ale trzeba będzie zmienić miejsce zamieszkania	5	6,67	14	13,08
W krótkim czasie znajdę pracę, ale nie w swoim zawodzie	10	13,33	21	19,63
„Czarno” widzę swoje perspektywy zawodowe	21	28,00	43	40,19

Źródło: opracowanie własne.

Ocena własnych szans zawodowych porównywanych grup studentów jest zróżnicowana w zależności od trybu studiowania pedagogiki, co wiąże się z faktem, iż blisko połowa studiujących niestacjonarnie już posiada zatrudnienie, a wśród studiujących trybem stacjonarnym takich osób jest tylko około 12%. Natomiast wśród tych ostatnich znacznie więcej jest takich (ponad 40%), którzy „czarno widzą” swoje szanse zawodowe.

Dane z tabeli 6 potwierdzają, że kandydaci do zawodów pedagogicznych nie dokonali tych ważnych wyborów przypadkowo. Znaczna ich część, zwłaszcza studiujących w trybie stacjonarnym, obawia się barier w znalezieniu pracy czy wręcz „czarno widzi” swoje szanse na zatrudnienie. A jednak tylko nieliczni są zdecydowani przekwalifikować się, jeśli zabrakłoby dla nich miejsca w zawodach pedagogicznych. Dane te potwierdzają, że większość studentów pedagogiki to osoby identyfikujące się z wybranym zawodem.

Tabela 6. Rozważanie kwestii przekwalifikowania się w sytuacji braku możliwości zatrudnienia w wyuczonym zawodzie

Możliwość przekwalifikowania się	Niestac. N = 75	100%	Stacjon. N = 107	100%
Zdecydowanie tak	11	14,67	4	3,74
Raczej tak	19	25,33	9	8,41
Trudno powiedzieć	13	17,33	23	21,50
Raczej nie	12	16,00	4	3,74
Zdecydowanie nie	5	6,67	14	13,08
Obecnie nie pracuję	15	20,00	53	49,53

Źródło: opracowanie własne.

W obliczu braku zatrudnienia większość respondentów zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych opowiedziała się za wyborem różnych form kształcenia. Na pierwszym miejscu studenci wybrali kwalifikacyjne studia podyplomowe, ponieważ taka forma kształcenia umożliwia zdobycie nowych kwalifikacji, a to zwiększa szansę na znalezienie innej pracy. Obecnie w Polsce studia podyplomowe cieszą się bardzo dużą popularnością, gdyż w krótszym czasie w porównaniu do normalnego cyklu szkolenia można uzyskać nowe kwalifikacje i tym samym zwiększyć swoją atrakcyjność na rynku pracy.

Tabela 7. Planowanie różnych form kształcenia się badanych studentów

Planowanie różnych form kształcenia	Niest. N = 75	100%	Stac. N = 107	100%
Studia podyplomowe – kwalifikacyjne	40	53,33	53	49,53
Kursy różnego rodzaju	15	20,00	42	39,25
Szkolenia organizowane przez zakłady pracy	13	17,33	2	1,87
Szkolenia organizowane przez urzędy pracy	4	5,33	6	5,61
Inne:	3	4,00	4	3,74

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Odpowiedzi uzyskane od studentów Wydziału Pedagogicznego wykazały w pewien sposób obraz sytuacji ekonomiczno-gospodarczej regionu podkarpackiego. Pomimo trudnej sytuacji na rynku pracy do zawodów pedagogicznych wciąż trafia w większości młodzież kierująca się własnymi zainteresowaniami i chęcią zdobycia wiedzy pedagogicznej. Jest to duża nadzieja na przyszłość polskiej pedagogiki.

Niestabilna sytuacja na rynku pracy zwiększa odpowiedzialność szkolnictwa nie tylko wyższego m.in. za uruchamianie nowych kierunków studiów i kształcenie w takich dziedzinach, na które jest czy będzie zapotrzebowanie. Należy przede wszystkim zwiększyć współpracę między placówkami oświatowymi a rynkiem pracy. Właściwa analiza i ciągłe diagnozowanie podstawowych potrzeb rynku może mieć znaczący wpływ na sprawdzenie jakości i celowości kształcenia, a także zaplanowanie prawidłowego działania szkolnictwa w edukacji na poszczególnych jej szczeblach, tj. od szkoły podstawowej po uczelnie wyższe.

Należy też dążyć do ograniczenia emigracji zarobkowej, ponieważ z jednej strony traci się bezpowrotnie środki ekonomiczne przeznaczone na edukację tych osób, a z drugiej strony w społeczeństwie brakuje specjalistów, których proces przygotowania do zawodu jest z reguły wieloletni.

System kształcenia pedagogicznego musi szukać wciąż nowych sposobów poszerzania kompetencji merytorycznych młodzieży i rozwijania ich kreatywności. Z kolei system administracji musi zrobić wszystko, co możliwe, by kompetencje te, tak merytoryczne, jak i osobowościowe, mogły być wykorzystane przede wszystkim na polskim rynku pracy.

Literatura

- Chodkowski, Z. (2012). *Funkcjonowanie zawodowe słuchaczy studiów podyplomowych*. Rzeszów: Wyd. UR.
- Griffin, R. (1997). *Podstawy zarządzania organizacjami*. Warszawa: PWN.
- Krauz, A. (2012). Ewolucja zawodów a potrzeby rynku pracy. W: B. Wołoskiuk, M. Nowak (red.), *Kształcenie zawodowe i ustawiczne a potrzeba rynku* (s. 63–77). Biała Podlaska: Wyd. PSW JPII.
- Kwiatkowski, S. (2008). Problemy rynku pracy. W: S. Kwiatkowski, A. Bogaj, B. Baraniak (red.), *Pedagogika pracy* (s. 208–225). Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Lelińska, K. (2006). *Zawodownawstwo w planowaniu kariery*. Warszawa: Aspra-Jr.
- Obrębski, T. (2013). Rynek pracy. W: S. Marciniak (red.), *Makro-i mikroekonomia. Podstawowe problemy współczesności* (s. 234–239). Warszawa: PWN.
- Stoner, J., Freeman, R.E., Gilbert, D. (2001). *Kierowanie*. Warszawa: PWE.